

Marjeta Šifrer,
Helena Mešnjak

D

D

Ključno pitanje

J

?

T

Ovaj modul govori o djeci u Drugom svjetskom ratu, u razdoblju od 1939. do 1945. godine. Govori o djeci u partizanskom pokretu, djeci u domobranima, djeci u logorima i djeci kuririma. Izvori nam pokazuju kako su djeca živjela i stradavala za vrijeme rata.

Materijal je namijenjen učenicima starijim od 14 godina. Ovu temu smo izabrali jer vjerujemo da je zanimljiva učenicima. Ova tema, također, može biti zanimljiva za rad. Tema je kontradiktorna jer prikazuje djecu na obje strane - partizane i onu drugu stranu, koja je odlučila surađivati s nacistima, a modul obuhvaća cijelu regiju. Tema je relevantna za cijelu regiju jer se odnosi na sve zemlje i pokazuje razlike među djecom koja su živjela za vrijeme rata.

C

Učenici će dobiti saznanja o djeci u partizanskom pokretu, djeci u domobranima, djeci u logorima i djeci kuririma. Izvori nam pokazuju kako su djeca živjela i stradavala za vrijeme rata.

I

č :

1. Učenici stječu znanja o svakodnevnom životu djece u Drugome svjetskom ratu.
2. Moći će usporediti život i stradanja djece u vrijeme rata.
3. Dobit će saznanja o sudbini djece u partizanima, domobranima, djece u logorima i djece kurira/vojnika.
4. Oni pokazuju ratne aktivnosti iz perspektive ljudskih prava.

č

Nastavnik će pročitati uvod učenicima i predstaviti temu sata. Radionica ima dvije faze – prva faza je uvod i grupni rad, a druga je prezentacija rezultata.

K 1: Nastavnik dijeli upute za rad, zatim objašnjava temu rada (prvi radni list je za nastavnika). Učenici se dijele u grupe od 4 do 5 učenika

1. Grupa: Djeca u partizanima
2. Grupa: Djeca u logorima
3. Grupa: Djeca vojnici/kuriri
4. Grupa: Djeca na „drugoj strani“ (u domobranima)

K 2: Nastavnik predstavlja zadatke za rad u grupama. Učenici trebaju imati osnovna znanja o Drugom svjetskom ratu. Učenici proučavaju kartu Jugoslavije i pokušavaju odrediti koji je okupator okupirao koji dio zemlje u Drugom svjetskom ratu.

K 3: Nastavnik postavlja pitanja i uvodi učenike u grupni rad:

Napiši listu stvari koje djeca trebaju za sretno djetinjstvo.

K 4: Nastavnik daje upute za timski rad. Učenici čitaju izvore, pripremaju kratke prezentacije i rješavaju zadatke.

K 5: Kratke prezentacije rada u grupama.

K 6: Zaključak, refleksije na temu (učenici bi, uz pomoć nastavnika, trebali doći do zajedničkog zaključka, bez obzira o kojoj djeci je riječ; sva su jednako stradala, a ponajviše djeca koja su postala siročad.)

Nastavnik povlači ravnu crtu na ploči. Na jednom kraju crte ispisuje da su sva djeca podjednako stradala, a na drugom da je razina stradanja bila različita. Zatim nastavnik svim učenicima dijeli samoljepljive papiriće (post it). Uz pomoć novih saznanja učenici odlučuju na koju će stranu crte naljepiti svoj papirić. Svaki učenik objašnjava svoju odluku.

90
minuta

DIO ZA NASTAVNIKE

OD

Odrastanje za vrijeme rata za mnogu djecu nije bilo ugodno iskustvo. Radionica 'Djeca u ratu', kako joj samo ime kaže, govori o djeci koja su živjela na području bivše Jugoslavije za vrijeme Drugog svjetskog rata. Radionica je podijeljena na uvodni dio, rad u grupama, i na kraju, na prezentaciju rezultata rada. Učenici u četiri grupe moraju analizirati i razmotriti sudbinu djece partizana koja su odvedena u logore, djece koja su bila kuriri i vojnici, i djece koja su bila na 'drugoj strani'. 'Djecu na drugoj strani' zapravo predstavljaju njihovi roditelji koji su surađivali s okupatorima u vrijeme rata – djeca domobrana (u Sloveniji), ustaša (Hrvatska) i četnika (u Srbiji). Tijekom rata ova djeca su živjela 's druge strane', ali su pretrpjela ozbiljne posljedice i imala velike poteškoće nakon rata.

Što se dogodilo djeci domobrana, ustaša i četnika, djeci partizana, djeci koja su bila vojnici i kuriri te djeci koja su odvedena u logore?

Grupa 1

D

/

A

/

Izvor 1

S N H (S
ć)

'Slovenska nacionalna pomoć' titula je djecu aktivnih boraca. Uz pomoć hraniteljskih obitelji ova je Organizacija pomogla oko 200 djece, tako er poznatih i kao 'ilegalci' iz Ljubljane, od srpnja 1941. do završetka rata. Djeci su dana nova imena i identiteti, tako da ih neprijatelj nije mogao naći, odvesti ih i ucijeniti njihove roditelje u partizanima. Neka od ove djece više su puta mijenjala obitelji. Ova vrsta zaštite nije korištena samo u Sloveniji, već i drugdje u Europi. Organizacija je bila skrivena do kraja rata i spasila je mnoge živote. Ona je zaštitila 'djecu bandita', kako su ih nacisti nazivali, od otmice, smrti i deportacije u 'institucije za preodgoj'.

Retzl, L., Obid, V. (2006). *Partizanski otroci. Celovec/Klagenfurt: Drava, str. 15, 19*

Izvor 2

S ć J K , č

„Ljudi koji su živjeli oko mene, bake i tetke nikada nisu govorili o tome. Moja majka je bila tabu-tema, ne to zabranjeno. Ja sam esto sam plakao noću. Mnogo sam plakao i želio da je moja majka tu, sa mnom, i da nije mrtva. Želio sam da je ona negdje i da se vraća kako bi me uzela sa sobom. Ali i nakon mog rođenja majka je djelovala kao ilegalac u Ljubljani. U proljeće 1943., Talijani su je uhitili. Zatvorili su je u zatvor u Ljubljani, osudili je, a zatim prebacili u zatvor u Kopar. Ona je uspjela pobjeći i pridružiti se partizanima iz Primorske.“

Retzl, L., Obid, V. (2006). *Partizanski otroci. Celovec/Klagenfurt: Drava, str. 15, 19*

ADACI:

1. Zašto je Janezova majka bila tabu-tema?
2. Kakva je organizacija bila 'Slovenska nacionalna pomoć' i kakvi su bili njeni zadatci?
3. Zašto su krili partizansku djecu pod drugačijim imenima? Kakva bi bila njihova sudbina da ih neprijatelj uhvatio?

Izvor 3

S ć K , S

»Nada Naumović (1929. – 1942.) Jedan se narednik naljutio i rekao mojoj kćerki da je ona komunist i da je uvrijedila srpsku vojsku. Da je ona komunist, potvrdio je još jedan narednik, zatim su je sputkom na „gotovs“ otjerali u kolu Kralja Petra, gdje je prenošila i sutradan u 7 sati ujutro kamionom, zajedno s ostalima, predali Nijemcima koji su sve strijeljali u 7:30 sati prijepodne ispod Topovskih upa na imanju Ljube Markovića, ekonoma.«

<http://www.vreme.com/cms/view.php?id=1015560> (26. ožujka 2013), sjećanje: Mileva Naumović, Kragujevac, 20. januar, 1945)

„Lazar Panteli (1893.–1941.) "Mog pokojnog muca Lazara M. Pantelića izveli su Nijemci iz gimnazijske zgrade zajedno s učenicima 20.X. 1941. i zatvorili u barake za strijeljanje. Kada je strijeljanje obavljeno, na listi strijeljanih objavljeno je ime mog muca. Preko općine dobila sam njegovu osobnu iskaznicu. Njegovu krvavu eljeznu iskaznicu donio mi je njegov učenik Milosav Gavrilović, iz Kragujevca, koji stanuje u zadnjoj kući na Milanova kom drumu, a koji je sahranjivao ubijene.“

<http://www.vreme.com/cms/view.php?id=1015560> (26. ožujka 2013), sjećanje: Miroslava Pantelić, Kragujevac, 26. veljače 2013.)

ADACI:

1. Što se dogodilo kćerki Mileve Naumović?
2. Gdje su streljani učenici i učitelji?

Izvor 4

Te ka je bila i sudbina djece ubijenih roditelja, oni su bivali odvedeni u logore, a zatim preba eni u Reich njema kim obiteljima. Temelj za genocid u vrijeme Drugog svjetskog rata u Srednjoj Europi bio je Himmlerov tajni naputak za provo enje akcija protiv partizana i ostalih bandita u Gornjoj Koru koj i Donjoj tajerskoj, tiskan u petnaest primjeraka 25. srpnja 1942. Na osnovi tog naputka ljude su ubijali bez saslu anja, sela su palili, a mnoge partizanske obitelji neprijatelj je deportirao.

U Donjoj tajerskoj bio je sabirni centar za deportacije u Celje, u biv ojoj mu koj kolu, danas poznatij kao Prva osnovna kola. Tamo su izvr ene dvije deportacije, 3. i 14. kolovoza 1942.; 600 djece nasilno je oduzeto njihovim majkama. Ova su djeca uglavnom bila djeca partizanskih obitelji i onih ubijenih u zatvorima. Njihove se sudbine razlikuju, ali sva su pro la kroz istu proceduru. Djeca su pregledana radi utvr ivanja rasne (etni ke) pripadnosti, zatim su odvo ena u logor Frohnleiten, sjeverno od Graza, a odatle su ih odvozili u razne koncentracijske logore irom Njema ke, na preodgoj. Naro ito se posve ivala pa nja otetim dje acima, koje su naj e e nacisti ke obitelji posvajale. Organizacija po imenu Lebensborn brinula je o bebama. Njihov glavni cilj bio je preodgoj rasno iste djece druge etni ke pripadnosti, radi stvaranja iste arijevske rase i br eg pove anja broja beba kod Nijemaca. Pravi identitet otete djece je sakriven, tako da mnoga djeca vi e nikada nisu na ena.

Ove dvije akcije iz kolovoza 1942., kada su djeca nasilno odvedena od svojih majki, nisu bile i posljednje u Celju. Nacisti su izvr ili isto rasno i nacionalno odvajanje u prosincu 1944. i sije nju 1945. Tada su djeca poslana u Koblenz i Burgenland.

Nakon oslobo enja saveznici i UNRRE-a (United Nations Relief and Rehabilitation Administration - Administracija za pomo i rehabilitaciju UN-a) tra ili su otetu djecu, a pomagali su im i asnici Specijalne jugoslavenske vojne misije u Parizu. Slovenija je organizirala specijalne repatrijacije koje su prihvatile 4.150 otete djece u dobi do 16 godina, u razdoblju od 1. srpnja do 20. rujna 1945. Me utim, mnoga oteta djeca nikada nisu na ena.

Mikuž Metod (1960). Pregled zgodovine NOB-a v Sloveniji. I knjiga. Ljubljana, strp. 62, 187.

ADACI:

1. Tko su bila oteta djeca?
2. Iz koje je zemlje dolazila većina otete djece?
3. Što znači 'Lebensborn'?
4. Jesu li se ova djeca vratila kući nakon rata? Zašto ne sva?

Izvor 5

S č J ž K č č

Jo ica Komeri ki iz Petrov a, ro ena Jurko ek u Podgorici—Vrh iznad La kog, sje a se zastra uju ih doga aja iz ukradenog djetinjstva:

Kada su nas do li uhapsiti, meni je bilo tek 11, mojoj sestri Mariji 17, a mome bratu Konradu 13 godina. Deportirali su i na u majku i dvadesetogodi nju sestru Ton ku. One se nikada nisu vratile iz Auschwitzta. Na otac uhap en je srpnja 1942. On je strijeljan 15. kolovoza, istog dana kada smo mi odvedeni u sabirni centar u Celje. Odveli su i sedmoro djece Gran er, i djecu porodica Lapov, De elak i druge. Moj grad zvao se Vrh iznad La kog.

Najprije su nas poslali u tranzitni kamp, karantenu, u mjestu Mur pored Graza. Iako je bilo hladno, morali smo svakog jutra vje bati u kratkim hla ama i majicama. Morali smo tr ati preko najbli ih bre uljaka. Kasnije smo raspore eni u est dje jih logora. Mene su poslali u Saldenburg kod Tittlinga, u Bayernwald u Bavarskoj. Jo ica je pre ivjela jer je bila naviknuta na te ak rad kod ku e, na farmi. Prihvatila je rat kao ne to se moralo desiti i ona sama tu nije mogla ni ta promijeniti. Sje a se i estomjese nog Vilija, otetog iz entlenarta, koji je bio usvojen, i sve zbrke koja je nastala s krajem rata. Bjelorusi su otetoj djeci govorili da se ne vra aju nazad slovenskim komunistima. Njezin brat, koji je bio njema ki vojnik, napisao je prije oslobo enja zahtjev da se djeca vrate ku ama. Ali nisu se mogli vratiti domu koji je bio uni ten. Brat je oti ao ivjeti s njihovom tetkom u Rimske Toplice, a Jo ica i njena sestra oti le su ivjeti u partizansko selo Brodnice.

http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/nedeljski/333577 (3. veljače 2012.)

ADACI:

1. Kakva je bila sudbina Jožice Komerčki?

Izvor 6

K D H (č 1944.)

Fototeka na Gorewskiot muzej, Kraw

ADACI:

1. Što vidiš na slici?
2. Što ti govori ova slika?

Izvor 1

S

Stanislava Zavrnik rođena je 3. ožujka 1933. u obitelji Berlec, u selu Loke u Tuhinjskoj dolini. Iživjela je na farmi s ocem, majkom, starijim bratom i četiri mlađe sestre. Kada su Nijemci okupirali našu zemlju, Stanislava je imala samo 8 godina. Njen otac Ivan bio je prvi organizator oslobođenih područja u Tuhinjskoj dolini i pridružio se partizanima 1941. Zbog toga je porodica Berlec bila jedna od najomraženijih i najtraženijih kod Nijemaca. Godine 1942. majka se pridružila (partizanskoj) brigadi i djeca su ostavljena sama. Nekoliko mjeseci djeca u dobi od tri mjeseca do 11 godina sakrivala su se u umama, kod rođaka, ali nitko im nije mogao pomoći. U srpnju 1942. Nijemci su ih uhvatili i odveli u dječji koncentracijski logor Seligenporten, gdje je već bilo internirano oko 100 slovenske djece, djece bez roditelja ili drugih odraslih.

Na početku su svi bili zajedno, kasnije su djecu podijelili prema abecednom redu. Krajem svibnja 1943. djeca su razdvojena i prema dobi i spolu. Najstariji brat Milan prebačen je u logor Kastl, najmlađa sestra, Johana u Leipzig, Ana u Meinburg, Justina u Naustift, a Marija i Stanislava prebačene su u Saldenburg. U koncentracijskim logorima djeci je bilo zabranjeno govoriti materinim jezikom, bila su podvrgnuta strogoj nacističkoj obrazovnoj politici. Krajem 1944. kada su Nijemci počinili gubitak snage i morali se povući, neki dječji logori bivaju napušteni pa su sestre Berlec zajedno dočekale slobodu u logoru Saldenburg. U srpnju 1945. svi su stigli kući, gdje su pronašli svoje roditelje.

http://www.muzeji-radovljica.si/_arhiva/mestni/zgibanka.pdf

Извор 4

S

“O likvidaciji djece znam to da je bilo dosta djece u logoru, gdje je postojala i odredena liječnička komisija sastavljena od zastavnika Ilije Bukovca i dr. Bukija Kunortija, koji su imali zadatak da izaberu zdravu djecu koja su upućena u Zagreb, Sisak, Jasku i Ferižance. Prilikom pregleda komisija je pronašla 63 bolesne djece i predložila da ih za likvidaciju. Upravitelj logora Mile Ore ković naredio je meni i Grubi i u da izvršimo likvidaciju navedene djece. Janko Grubi i predložio je da djecu ugušimo i kad je ušlo među djecu, djeca su mu se zgradila, pa smo zajedno naredili da se likvidiraju pomoću plina. Tom prilikom likvidirano je svih 63, sva djeca koja su se nalazila u jednoj sobi.”

Ante Vrban, ustaški oficir i član uprave logora Stara Gradiška na suđenju 14.01.1948 g. „Borba“ 15. siječnja. 1948

Izvor 2

S

I

U vrijeme progona na području Ljubljane talijanski okupatori zatvarali su Slovence u zatvore u Ljubljani i u Italiji. Sastali su se predstavnici pokreta otpora iz talijanskih okupacijskih zona – iz Slovenije, Istre, Dalmacije, Crne Gore i Albanije s Kosovom. Zatvorenici su živjeli u nečovjnim uvjetima. Djece s malom djecom i trudnice imale su mnogo problema jer su zatvorske prilike bile hladne, prijava, puno gamadi, uho i buha. Novorođenčad je umirala od različitih bolesti. Među zatvorenicima bilo je i liječnika koji su nastojali spasiti žene, djecu i bebe. Nakon kapitulacije Italije 1943. u logorima je organizirana nastava za djecu.

Cita Lovrenčić Bole. 1988. Prekomorke. Ljubljana. str. 22 – 174.

Izvor 3

M

Cita Lovrenčić Bole. 1988. Prekomorke. Ljubljana. P. 22 – 174

ADACI:

1. Što vidiš na slici?
2. Što ti govori ova slika?
3. Što još želiš saznati?

Izvor 5
S

Krajem studenog 1942. obila nas je neka komisija i odmah poslije toga pokupljeni smo i odvedeni u Zagreb. Još na eljezni koji postajemo ekalo nas je prijatno iznenađeno jer nas je do ekala masovno prijetila suosjećajna i prijateljska. Bacali su nam kruh i dopisnice s adresama. Posebno nas je dirnuo plaćanje pojedinih građana koji su nas promatrali, a naročito žena. Podijelili su nam nešto odjeće i obuće. Prvo smo bili u Zavodu za gluhoonijeme u Zagrebu, Ilica 83, a zatim u domu u Vlačkoj 37. To je bio nadbiskupski dvor, blizu katedrale...Nedjeljom su nas vodili u katoličku crkvu. U Zagrebu su uvjeti za život bili puno bolji od onih u logoru. Ovdje smo dobili i druga imena: Ivan, Mate, Joso, Josip i druga. Ako sam bio dijete, sjećam se da mi je to, kako i ostalima, bilo vrlo teško...

...Poslije oslobođenja vratio sam se u svoj kraj. Teško me pogodila spoznaja da se od oko 600 mojih drugova iz logora vrlo mali broj vratio u svoj rodni kraj. A ostalima se izgubio svaki trag u fašističkim logorima.

Žarko Vujičić, *Velika ofanziva na Kozaru 1942. I njene posljedice*, Banja Luka 2004, str. 169-175.

Izvor 6

D D

<http://www.jusp-jasenovac.hr/Default.aspx?sid=5478> (9. 5. 2013)
Antisemitizam Holokaust Antifašizam, Ognjen Kraus (ur.), Židovska općina, Zagreb, 1996, str. 92.)

ADACI:

1. Pogledaj sliku i opiši je.
2. Što je pričvršćeno na kaputić djevojčice?
3. Što to znači?

ADACI: Pročitaj izvore od 1. do 6. i ispuni donju tablicu.

SPOREDBA		
	ŠTO JE AJEDNIČKO	RA LIKE
LO ENIJA		
H A KA		
BIH		

Izvor 1

D (č š M)

Kuriri su u Narodnooslobodilačkom ratu imali teške i odgovorne zadatke. Stalno su bili na putu i u opasnosti. Dozvolite da opišem dio mojih dužnosti kao kurira.

Put me vodio tri sata hoda u jednom smjeru i tri sata natrag, s tekim ruksakom na leđima, esto s paketima, municijom i ruksakom punim bombama. Morao sam biti veoma pažljiv. Gotovo da nisam imao vremena za odmor jer sam se morao kretati. Nisu nas smjeli vidjeti tijekom dana. Ako je padala kiša, bio sam mokar sve dok kiša ne bi prestala i odjeća se osušila na meni.

Svake druge noći, kada nisam bio 'kurir', dostavljao sam poštovu, knjige i novine.

Jednom, dok sam se vraćao kući uobičajenim putem, bio sam toliko umoran da sam spavao hodajući. Lutao sam umornom glavom. Slučajno sam se spotaknuo na neki korijen i to me probudilo, ali sam odmah ponovo zaspao, stojeći. Prešao sam preko potoka i morao zakoračiti na veći korakom. Bio sam previše umoran da shvatim kada sam ušao u vodu, pao i izašao na drugu stranu. U tom trenutku opalila je puška iznad moje glave. Pomislio sam da sam napadnut, ali onda sam shvatio da je moja puška opalila kada sam upao u vodu.

Burgar, M. (1972). Torbica partizanskega kurirja. Časopis Naša skupnost (Ljubljana), letnik 13, št. 4.

Pridobljeno na spletni strani, (7. 8. 2012):

<http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-N4BQV50C/?query=%27keywords%3dkurir%27&pageSize=25>

Izvor 2

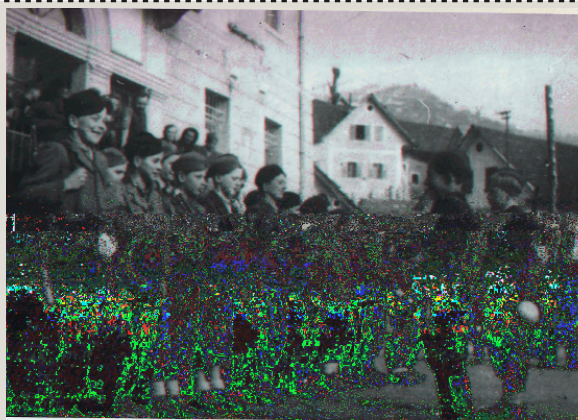
K

Fototeka
Gorenjskega
muzeja u
Kranju

Izvor 3

K

Fototeka
Gorenjskega
muzeja u
Kranju

Izvor 4

D / M

FANA PETRA KO OVSKA – CVETKOVI 1927.–2004.

Ona je bila član Saveza komunista Jugoslavije od 1943. i suraivala je s Jugoslavenskom frontom u Makedoniji od 1941. Njena najupevratljivija akcija bila je kada joj je bilo samo 17 godina, kada je zajedno sa suborcima dragovoljcima izvršila napad i onesposobila mehanizaciju rudnika Zletovski. Ova grupa bila je zadužena za uništenje mehanizacije i onesposobljavanje poslovanja rudnika te za uništenje neprijateljske baze koja se tamo nalazila. Uspjeli su. Prije toga Fana je bila na 20-dnevnom putovanju od Kofuša do Kozjaka, po visokom snijegu i hladnoći. Mnogi stariji i iskusniji borci zaostajali su ili odustajali od misije, ali mlada je djevojka izdržala i postala primjer ostalima.

IBERIFA PALIKUŠA

Ona je dobila priznanje s 15 godina – primljena je u Savez mladih komunista Jugoslavije, stadij izmeđusaveza omladine i punopravnih članova Saveza komunista – zbog hrabrosti pri zaštitu bataljuna iako je bila pogodjena projektilom. Bila je teško ranjena, ali se brzo oporavila i vratila na svoje mjesto. Vratila se u ilegalan rad u svome rodnom mjestu Debru. Mlada Albanka pomogla je revoluciji i pobjedi.

Materijali uzeti iz knjige *Heroine Jugoslavije*, izdavačka kuća: Spektar, Zagreb 1980 god.

(abstract)

ADATAK:

P č 1. 4. ć .

1. Kakvu su vrstu zadataka obavljali kuriri?

2. Kakav su posao radila djeca?

3. Zašto je posao kurira bio težak i odgovoran?

Izvor 1

P

č

š ,

U proljeće 1945, nakon što su njemački vojnici napustili područje, preplavili su Jugoslaveni prešli su u Austriju i Italiju. Među njima bili su i slovenski domobrani, crnogorski i hercegovački etnici, kao i mnogi hrvatski domobrani i ustaše. Bilo je mnogo obitelji i pojedinaca koji su počinili ratne zločine, ali također i mnogo običnih porodica i pojedinaca koje su bile ale od zastrašujuće sudbine. Put ih je vodio kroz doline Mislinje, Drave i Meice u Austriju, odakle su se vratili natrag. Tisuće ljudi okončale su svoje živote u napučenim rudnicima, tenkovskim rovovima, umama oko Kočevja, i drugdje. Djeca su bila preodgajana, slično kao u njemačkim koncentracijskim logorima nekoliko godina ranije. Najveći centri za ljude s 'druge strane' bili su u Vetinju, Teharju i Kočevskom Rogu, a za djecu je to bio Petriček u Celju. Ostali centri bili su u Ormožu, Ptuj i drugim mjestima širom Slovenije. Većina ih je bila locirana u starim kasarnama, napučenim vilama i starim ugostiteljskim objektima, kao što je Petriček u Celju. Centri su bili puni izbjeglica, vojnika i njihovih obitelji, civila, žena, djevojaka, djece i starih.

Tolstoj N. Klepec M. Kovač T. 1980. Trilogija Vetrinje – Teharje – Rog. Maribor. str. 13., 27.

Izvor 2

L

š

Komunisti su uništili dio zida iza vile, tako da noću mogu izvesti grupe ljudi kroz taj prolaz. Vodili su ih preko poljana do obližnjih stratišta, izbjegavajući tako glavni put.

Seljaci i ostali ljudi u Teharju bili su pod zastrašujućim dojmom događanja iz lipnja i srpnja 1945., čak i nekoliko godina nakon rata. Ljudi su vrištali, vikali, zapomagali, uzdisali, plakali, ma inke su tektale, a bombe eksplodirale. Još i danas se ljudi ne usuju otvoreno prići o tome jer se plaše osvete komunista.

Tolstoj N. Klepec M. Kovač T. 1980. Trilogija Vetrinje – Teharje – Rog. Maribor. P. 108.

Izvor 3

P

K š K , 30.05.1945.

Fototeka Gorenjskega muzeja u Kranju

ADACI:

1. Zašto su neki ljudi odlučili pobjeći iz Jugoslavije nakon rata?
2. Što se dogodilo s djecom domobrana?
3. Opiši sliku, tko je na njoj, kada je slika nastala...?

Izvor 4

S ž

Prvi dan u egzilu bio je kao i svaki običan dan, kada sam u dubokom snu i ni ta me ne mo e probuditi, ni cvile starih kota a niti drmusanje kola. Zbogom, Ljubljana. Zbogom, prijatelji i kolski drugovi. Preumoran sam da mislim na vas. Samo elim spavati.

Dok sam spavao, velika grupa izbjeglica stigla je do Drave i pre la jugoslavensko-austrijsku granicu. Bilo je 10.000 Nijemaca, 13.000 Slovenaca, 4.000 Srba i 4.000 Rusa.

Dan je prelazio u no . Dolina nadomak Vetrinja izgubila je svoj uobičajeni izgled. Kao gljive poslije ki e nicali su atori pra eni konjima, ostalom stokom i ljudima. Vatre su svijetlile u polutama. La na idila. uo sam dje ji vrisak ispred na eg atora. "Upomo , upomo , Janez! Janez!" to se dogodilo Janezu? Zgrabio sam djevojicu i protresao je. Rekla mi je, u suzama, kako je Janez oti ao na most preko rijeke koji je bio pun mina. Na inio je nekoliko koraka kada je do lo do eksplozije. Janezovo tijelo poletjelo je kroz zrak i palo na obalu rijeke. "Uzalud, svaka nada je uzaludna!" Ljudi su samo stajali, neki je ovjek skinuo s glave svoj rustikalni e ir i nervozno ga vrtio u rukama, dok su dvije (medicinske) sestre dr ale Janezovu majku. Ona nije plakala ni vri tala. Odvukli su je od mrtvog tijela njenog sina.

Svi su znali da se vra amo u Jugoslaviju, ak i ja, dijete od 11 godina. Ali kuda idemo, nismo mogli predvidjeti ni u najlu im snovima. Partizani, koji su vodili osobne istrage, bili su me u zarobljenima. Oduzeli su nam sve to je bilo od vrijednosti. Partizani su bili mladi, gotovo djeca. Jedan od njih imao je mo da 12 – 13 godina. Sagnuo se i pu io.

Ljudi su bili previ e otupjeli da bi osje ali bol. Ni civili nisu bili druga iji. ene su padale u pra inu na putu za Teharje. Djeca su bila najja a. Malene su nosili u maj inom naru ju, a ve a djeca, poput mene, hodala su nose i lagani teret svojih tijela. Udaljenost izme u Celja i Teharja bila je nekih 10 kilometara. Ali nama je izgledala kao vje nost. Vukli smo se posljednjom snagom, kao prebijeni psi, do kona nog odredi ta.

Ott, Ivan (2008). *Otroci s Petrička – ukradeno otroštvo*. Celje: Mohorjeva družba, p. 35, 36, 69, 79, 112, 147, 194, 197.)

ADATAK:

1. Što se dogodilo domobranskim porodicama, uhvaćenima i vraćenima poslije rata?

Izvor 5

D č š

(to

su djeca – siročad, čije su roditelje ubili ustaše, a njima su stavili ustaške kape)

Mihovilović, Đ., Smreka, J. (2006). *O poimeničnom popisu žrtava Jasenovac prema do sada prikupljenim i provjerenim podacima*. Spomen područje Jasenovac, ur. Tea Benčić Rimay, str. 219

Rije je o srpskim djeacima koje su usta e odvojili od roditelja 1942. Roditelji dje aka sa slike dijelom su poubijani u logoru Jasenovac, a dijelom deportirani u Njema ku na prisilan rad u njema kim tvornicama. Dje aci su po zapovijedi usta kog zapovjednika Vjekoslava Maksa Luburica a obu eni u usta ke odore, premda su upravo usta e bili odgovorni za stradanja njih i njihovih roditelja."

(Dr. sc. Robert Skenderović (Hrvatski institut za povijest), radionica "Stradanja žena i djece u logoru Jasenovac", Zagreb, 2007.

Izvor 6

O đ

Kada su najmla a djeca uzeta roditeljima i odvedena, a na e majke isprebijane pu kama, ovdje se ulo neprekidno plakanje i vrisak. Moj se otac molio i gledao kroz ru i njak i mre astu ogradu kako se majka vrsto dr ala za mene i mog mla eg brata. Djeca su ukrcana na autobus, gdje smo morali pjevati partizanske pjesme. Znam da je moja majka plakala jo ja e nego prethodne no i jer je bez sumnje osje ala da e je ubiti. Sutradan, u 5 ujutro, odvedena je s jo jednom enom koju su tako er odvojili od njeno troje djece. U to vrijeme otac mi je odveden u baraku; kada je tra io da vidi svoju suprugu, neka ena mu je rekla da je ona ve odvedena, kao i mnoge druge.

Tolstoj N. Klepec M. Kovač T. 1980. *Trilogija Vetrinje – Teharje – Rog*. Maribor. P. 99)

ADATAK:

Usporedi izvore – pokušaj odrediti sličnosti u preodgoju djece koje se spominje u oba izvora.